

SÕNATULETUS LEKSIKA JA GRAMMATIKA VAHEL: ND- JA NDUS-LIITELISED VERBAALNOOMENID¹

REET KASIK

Annotatsioon. Artiklis analüüsitakse eesti kirjakeele korpuse (ajakirjandus ja ilukirjandus) materjali põhjal *nda*-liiteliste verbide alusel moodustatud *ndus*- ja *nd*-liiteliste substantiivide tähendust ja kasutust, lähtudes tuletuse produktiivsuse ja leksikaliseerumise teoreetilistest käsitlustest. *us*-tuletiste moodustamine *nda*-liitelistest verbidest on eesti keeles produktiivne, *nd*-tuletised on teadlikult moodustatud erialasõnadena 1920.–1930. aastatel ja umbes poolsada neist on nüüdseks levinud ühiskeelde. Tuletustähendus on *ndus*- ja *nd*-verbaalnoomenitel sarnane, tähistades alusverbiga väljendatud protsessi tulemust või vahendit. Osa samatüveliste *us*- ja *nd*-tuletiste leksikaalne tähendus on piisavalt diferentseerunud, teine osa *nd*-tuletistest on käibel paralleelselt *us*-tuletistega ega ole suutnud *us*-tuletiste polüseemiat vähendada. Artiklis arutletakse ka selle põhjuste üle.

Võtmesõnad: sõnamoodustusreeglid, produktiivsus, tuletustähendus, leksikaliseerumine, terminimoodustus, tuletiste polüseemia

1. Sõnamoodustusreeglid ja nende rakendatavus

Sõnamoodustus kuulub ühtaegu nii keele leksikasse kui ka grammatikasse. Ühelt poolt on tegemist sõnarikastusvahendiga, protsessi tulemuseks on uus sõna oma leksikaalse tähenduse ja grammatilise paradigmaga. Teiselt poolt on protsess ise morfoloogiline: keelesüsteemis olemasolevaid leksikaalseid ja tuletusmorfeeme kindlate reeglite järgi kombineerides moodustatakse uus keelesüsteemi element. Seetõttu on tuletised ja liitsõnad olnud nii leksikoloogide kui ka keele struktuuriga tegelevate lingvistide uurimisobjektiks. Mida kujutavad endast produktiivsed sõnamoodustus-

¹ Artikkel on valminud sihtfinantseeritava teema SF0180084s08 raames.

reeglid (SM-reeglid), selle üle on erialakirjanduses arutletud nüüd juba pool sajandit.² Generativismieelses lingvistikas vaadeldi produktiivsust pelgalt morfoloogilise protsessina. Henk Schultinki (1961) järgi tähendab produktiivne SM-reegel võimalust tuntud sõnade alusel formuleerida mingi afiksiga lõpmatu hulk uusi vorme, st alussõnade klass on põhimõtteliselt avatud. Karl Zimmer (1964) juhib tähelepanu sellele, et SM-reegli produktiivsus pole üksnes vorminähtus, vaid on seotud semantiliste ja pragmaatiliste piirangutega, mis võivad morfoloogiliselt võimalikke sõnamoodustust kitsendada. Pavol Štekauer (2000) lähtub seisukohast, et põhimõtteliselt on kõik SM-reeglid produktiivsed, lihtsalt nende rakendatavus erineb ajaloetapiti. Diakroonilise produktiivsuse uurijad on näidanud, et SM-reegli produktiivsus võib aja jooksul muutuda.

Generatiivne grammatika töö morfoloogilise analüüsi kõrvale süntaktilise vaatepunkti grammatikale. Mark Aronoff (1976: 17–19) rõhutab, et SM-reeglid uute sõnade moodustamiseks sarnanevad põhimõtteliselt süntaktiliste reeglitega lausete moodustamiseks. Nii nagu süntaksit kirjeldades ei ole võimalik loetleda kõiki võimalikke lauseid, nii ei ole ka sõnamoodustust kirjeldades võimalik loetleda kõiki võimalikke tuletisi ja liitsõnu. Ja teiselt poolt vaadates – nagu on olemas süntaktilises mõttes võimatuid lauseid (*Kuidas käsi käib?*), nii on olemas ka SM-reeglite aspektist võimatuid tuletisi ja liitsõnu (*olme, kirikla, kahtlema, kasuema*). Need on leksikaalselt aktsepteeritavad vormid, aga tänapäeva keele SM-reeglid sellise struktuuriga sõnu moodustada ei võimalda. Aronoff mõistab produktiivsuse all suhet võimalike tuletiste ja tegelikult olemasolevate tuletiste vahel.

Võimalike ja tegelike tuletiste vahekord on pakkunud huvi paljudele derivatsiooniuurijatele. Enamik uurijaid on ühel meelel, et tuletusliite või -malli produktiivsus ei ole sama mis sagedus. Produktiivseid SM-reegleid seostatakse keelepädevusega, loomevõimega (keelekasutaja on võimeline

² Mõne autori meelest on liitsõnamoodustus nii produktiivne, et seda tuleks kirjeldada pigem süntaksi kui sõnamoodustuse all, teiste jaoks on liitsõnamoodustus ühenduslülil süntaksi ja sõnamoodustuse vahel, kolmandate jaoks on see puhtalt sõnamoodustus ja võrreldav sufiksilise sõnamoodustusega (vt Bauer 1998 ja seal viidatud kirjandus liitsõnamoodustuse staatuse kohta). Eesti grammatikakirjanduses ei ole liitsõnamoodustuse teooriaga märkimisväärselt tegeldud, aga kui pidada liitsõnamoodustust sõnamoodustuse osaks, siis kehtib järgnevas arutelus SM-reeglite produktiivsuse kohta öeldu põhimõtteliselt ka liitsõnamoodustuse kohta.

moodustama reeglipärase neologismi, mis täidab leksikaalse lünga), eristades sellest kasutusteguri, mida mõõdetakse olemasolevate keelendite hulgaga (Kastovsky 1986). Produktiivsete ja aktiivsete mallide kõrval on väheaktiivseid malle, mis aeg-ajalt siiski toodavad uusi sõnu, ja on malle, mis sõnaraamatutes on rikkalikult esindatud, aga mida uute sõnade moodustamiseks aktiivselt ei kasutata. Laurie Bauer (2001) osutab, et ka uute tuletiste moodustamine ei pruugi alati viidata reegli produktiivsusele. Loomevõime võib tähendada keelereeglite intuiitiivset rakendamist (see kuulub keelepädevusse), aga loomevõimet võib tõlgendada ka kui teadlikku neologismide konstrueerimist (see kuulub keelekasutusse). Bauer arutleb ka selle üle, kuidas analüüsija võib eristada teadlikult ja intuiitiivselt moodustatud. Ta seostab leksikaalse (tahtliku) sõnamoodustuse piiratud kasutusvaldkondadega, nagu näiteks sõnadega, mis esinevad üksnes luulekeeles, kõrgstiilis, mängulises stiilis, ajalehtede pealkirjades, individuaalkasutuses või oskuskeeles (Bauer 2001: 57–58).

Üks teoreetilise tasandi sõlmküsimus on seega olnud, kui suures osas kuulub sõnamoodustus keelepädevusse ja kui suures osas keelekasutusse (või kui palju sellest kuulub grammatikasse ja kui palju leksikasse). Teine sõlmprobleem puudutab produktiivsuspiiranguid, st moodustusreegli võimalikku kasutusala. Tuletusmorfoloogias tegeldakse peamiselt morfoloogiliste ja fonoloogiliste piirangute reeglistamisega, aga kas ja kuidas kitsendavad SM-reegli produktiivsust semantilised piirangud? Pragmaatilisest vaatepunktist lähtudes võib küsida, kuidas kasutaja valib igal kasutusjuhul alternatiivsete võimaluste vahel, ja miks mingid SM-reeglid saavad prioriteetseks just ühel ja mitte teisel ajal. Milline on lingvistiliste ja mittelingvistiliste (sotsiaalsete) tegurite vahetegur sõnamoodustuses? Need küsimused on sõnamoodustuskirjanduses tõusnud tähelepanu alla alles viimastel aastatel ja rahuldavaid vastuseid neile (veel) ei ole (Bauer 2005).

2. Tuletiste semantika

Tuletusmalli produktiivsus on seotud semantilise läbipaistvusega. Tuletustähenduse kujundab tuletusaluse leksikaalsele tähendusele lisanduv tuletusliite tähendus. Erinevalt tüvimorfeemist on tuletusliitel üldisem, kategoriaalne tähendus, kuid see ei ole grammatiline nagu muutmorfeemi puhul, vaid semantiline (märgib isikut, kohta, tegijat, vahendit jne). Lähtu-

des artikli teemast võtan lähema vaatluse alla verbide ja verbaalnoomenite võimalikud tähendusvahekorrad.

Alates Noam Chomsky nominalisatsiooniartiklist (1970) on morfoloogilisele aspektile verbaalnoomenite kirjeldamises lisandunud süntaktiline vaatepunkt, kus tähelepanu all on peamiselt verbi valentsi ja rektsiooni-laiendite edasiandmise võimalused ja piirangud nominaalkonstruksioonis. Charles Fillmore'i süvakäänetest (1968) alguse saanud argumentidstruktuuril põhinev lausesemantika on verbaalnoomenite kirjeldust rahvusvahelises plaanis vähem mõjutanud, põhjuseks arvatavasti inglise keele derivatsiooni piiratumad võimalused, seevastu on see mudel osutunud otstarbekaks eesti tuletussüsteemi võimaluste kirjeldamisel (Kasik 1975, 2010).

Verbide ja nendega samatüveliste noomenite tähendusvahekorda eesti tuletussüsteemis saab kirjeldada süntaktilis-semantiliste seoste kaudu: noomenimoodustuse võimalused määrab predikaadi ja tema võimalike argumentide semantiline vahekord. Näiteks *kirjutama*-verbi võimalikud argumentid on tegija, tegevusvahend ja tegevuse tulemus ning nagu protsessi ennast (*kirjutamine*), saab ka kõiki neid argumentisuhteid väljendada tuletusalusest verbist moodustatud noomenitega: *Kirjutaja kirjutab kirjutiga kirjutise*. Argumentivõimaluse puudumine välistab tuletise moodustamise: *jooksma*-verbist saab moodustada tegijat väljendavaid tuletisi (*jooksja, jooksik, jooksnu*), aga ei saa moodustada näiteks tegevuse tulemust või vahendit väljendavat tuletist, sest *jooksma*-verbil ei ole selliseid semantilisi argumente. Eelöeldu põhjal saab järeldada, et tuletusaluse verbi argumentidstruktuur on üheks ilmseks semantiliseks piiranguks verbaalnoomeneid moodustava SM-reegli produktiivsusele.³

Tuletusvõimaluste ja tuletusaluse verbi argumentidstruktuuri seos ei tähenda, et tuletusliited ise väljendaksid teatud argumentirole. Esiteks, konkreetne tuletusliide võib, aga ei pruugi olla seotud kindla funktsiooniga. Eesti liidete polüseemia võimaldab kasutada üht ja sama sufiksit erinevate

³ Sõnatuletuse süntaktilise analüüsi teooriate ja meetodite kokkuvõtlik ülevaade (Spencer 2005) nimetab vaid üht sellekohast artiklit: inglise keele *er*-sufiksiti analüüsides on Beth Levin ja Malka Rappaport (1988) pööranud tähelepanu argumentidstruktuurist tingitud piirangutele. Nad osutavad, et tegijanimesisid saab moodustada üksnes verbidest, millega seostub agendiargument, ja et *er*-tuletis võib tähistada ka instrumenti, aga ainult juhul, kui alusverbiga seostub vahendiargument. Argumentirollide nimetusi kasutab (piirangutele viitamata) inglise verbaalnoomenite tähendusi klassifitseerides ka Rochelle Lieber (2004: 17).

argumendirollide tähistamiseks. Teiseks, tuletussüsteemi võimalused ei kattu süntaksi võimalustega: kõiki semantilisi vahekordi, mida saab väljendada süntaktiliselt (verbilaidenditega), ei saa väljendada derivatiivselt. Kõige regulaarsemalt väljendatakse eesti tuletussüsteemis tegijat ja transitivsete alusverbide puhul tegevusalist. Produktiivne tegija tähistamise võimalus on *ja*-tegijanimi, produktiivne tegevusobjekti tähistamise võimalus on *tav*-partitsiip (mis eesti grammatikakirjanduses klassifitseeritakse verbivormide, mitte tuletiste kategooriasse). Muid tähendusvahekordi väljendatakse eesti sõnamoodustusgrammatikas ebaregulaarsemalt. Näiteks ei võimalda eesti tuletussüsteem väljendada tegevuse lähte- ja sihtpunkti ega põhjust. Tuletisega saab küll põhimõtteliselt märkida tegevuse kohta (*ujula, magala*), kuid mitte tegevuse aega.⁴ Tavalisemad on tegevuse tulemust ja vahendit, harvem ka tegevusalist tähistavad tuletised. Piiranguid seab tuletusaluse morfofonoloogiline struktuur. Näiteks *kirjutama*-verbist ei saa tuletada kirjutamise kohta väljendavat tuletist (**kirjutla*), sest SM-reegli järgi liitub kohasufiks *-la* ühesilbilisele konsonanttüvele või kahesilbilisele vokaaltüvele. Tuletussüsteem ei ole niisama regulaarne kui sõnamuutmissüsteem, kõik semantilised võimalikud tuletised ei ole eesti leksikas kasutusel, aga nad moodustavad uute võimalike neologismide potentsiaali.

Semantilise läbipaistvuse puudumine on enamasti märk tuletise leksikaliseerumisest. Sellest näib järelduvat, et igasugune produktiivne sõnamoodustus on semantilisel läbipaistva struktuuriga. Tegelikuses on tuletise morfoloogilise ja semantilise struktuuri seos palju komplitseeritum. Enamik morfoloogiliselt mitteproduktiivset tuletust on samuti semantilisel koherentne (nt *haigla* on semantilisel täiesti läbipaistev, kuigi produktiivne SM-reegel ei võimalda moodustada *la*-tuletisi adjektiividest). Ka morfoloogiliselt produktiivse tuletusega ei kaasne alati semantiline sidusus. Tuletise struktuuri läbipaistvusest ei piisa, selgitamaks, et *laskur* tähistab isikut, kes laseb, *lõikur* aga vahendit, millega midagi lõigatakse (vt ka Bauer 2005: 329). Eesti tuletussüsteemile on iseloomulik, et võimalikku tuletustähendust saab väljendada paljude sufiksiga ja enamikku sufikseid saab kasutada mitme tähenduse märkimiseks. Leksikaalsel tasandil (sõnaraamatumaterjali põhjal) on võimalikke seoseid tuletise moodustus-

⁴ On küll aega väljendavad tuletised *olevik, minevik, tulevik, kaduvik*, aga need on üksiksõnadena teadlikult moodustatud neologismid, mis ei ole kaasa toonud asjao-mase tuletusmalli produktiivsust.

malli ja tuletustähenduse vahel eesti tuletussüsteemis üsna ammendavalt kirjeldatud (sufiksitest lähtudes Vare 1981, 1984, tähendusest lähtudes Kasik 2010).

3. Leksikaliseerumine

Tuletustähenduse selgitamisest ei piisa alati tuletise aktuaalse leksikaalse tähenduse kirjeldamiseks. On liiteid, millel on tuletussüsteemis üsna kindel roll: näiteks verbile liituv *-ja* väljendab enamasti üldist tegevuse sooritajat, aga osa *ja*-tuletisi tähistab elukutset (*koristaja, müüja*) või tegevusvahendit (*kruvikeeraja, tolmuimeja*). Ka *mine*-teonimede hulgast võib leida spetsialiseerunud tähendusega tuletisi (*valimised, nõupidamine*). Samuti on üksikuid liiteid, mis ei moodustagi kindla tuletustähendusega sõnu, vaid tähistavad kategooriat üksnes väga üldiselt kui midagi tüvimorfeemiga semantiliselt seotut (vrd *ik*-tuletised *õpik, aurik, põlvik, häälik, nd*-tuletised *malend, sajand, muistend, isend, olend*). Seetõttu on tuletiste semantika tõlgendamine põhjutanud eesti tuletusuurijate seas eriarvamusi: kuivõrd on tuletiste tähendus leksikaalne, kuivõrd aga seotud moodustusmalliga. Silvi Vare käsitab liidet tähendust eristava, kuid mitte tähendust kandva struktuurielemendina ja peab tuletise tähenduse arbitraarsust eesti sõnamoodustuse oluliseks tunnuseks (vt nt Vare 1993). Sõnamoodustuse kui sõnarikastusakti loovust ja kuulumatust grammatikasse on rõhutanud ka Krista Kerge (1996, 1998, 2001). Ise olen keskendunud peamiselt tuletustähendustele: tuletusmalli ja tuletise tähenduse võimalike seoste analüüsimisele (Kasik 2010).

Tegelikult on vastuolu näiline ja tuleneb uurijapilgu keskendamisest sõnamoodustuse eri aspektidele. Leksikaliseerumine on igasuguse sõnamoodustuse loomulik ja paratamatu kaasnähe ning oluline uurimisobjekt. Tuletiste semantikat analüüsides võib leida nii tähenduse arbitraarsust kui ka süsteemsust, mis sageli on omavahel põimunud. Leksikaliseerumine on diakrooniline nähtus – sõnastikuüksused kipuvad aja jooksul muutuma.⁵ Keelesisestele (fonoloogilistele ja morfoloogilistele) muutustele lisaks alluvad sõnad ka semantilistele muutustele, mille taga on enamasti

⁵ On muidugi ka teistsuguseid lähenemisi. Leksikaliseerumist kui sünkroonilist nähtust on kirjeldatud generatiivse morfoloogia reeglitele toetudes (vt nt Scalise ja Guevara 2005). Leksikaliseerumist sünkroonilises mõttes on mõistetud ka kui tuletiste loetlemist sõnaraamatutes, rõhutades selle terminiga sõna sotsiolingvistilist

keelevälised kultuurilise taustaga tegurid. Leksikaliseerumine võib olla süstemaatiline (nt *ja*-liitelistele üldise tähendusega tegijanimedele võib regulaarselt lisanduda tunnus 'elukutse') või idiomaatiline, st hõlmata üht konkreetset sõna (nt *ülekanne* autoosa märkiva tehnikaterminina). Sellist semantilist spetsialiseerumist võib kirjeldada kui semantilise info lisamist tuletusaluse verbi argumentidele (nt *ülekande* puhul mida kust kuhu üle kantakse). Tuletusuurijad on ühel meelel, et diakroonilise leksikaliseerumise tulemust ei ole võimalik genereerida üldiste reeglitega (vt Hohenhaus 2005: 357). Tuletiste diakroonilise leksikaliseerumise põhjusena on kõige sagedamini nimetatud kasutussagedust ja kalduvust hüpostaatilisele, mis kaasneb sõna nimetamisfunktsiooniga – sõna olemasolu näib esindavat kasutaja jaoks tükikest maailma, realselt olemasolevat asja või kindlate piiridega mõistet. Sematiline spetsialiseerumine näib tähendavat, et võimalike tähenduste hulgast valitakse välja üks, mida selle sõnaga hakatakse tähistama, sõna muutub olemasoleva asja märgiks ja kaotab oma süntagmaatilise iseloomu. Just süntagmaatilisuse taandumist peetakse diakroonilises leksikaliseerumises keskseks (Lipka 1977: 156).

Rääkides tuletiste tähenduse arbitraarsusest, argumenteerib Silvi Vare oma eespool viidatud artiklis seda peamiselt kategooriaalse tähenduseta sufiksiste tuletistega (*ik-* ja *nd-*tuletised jts), Krista Kerge (1996, 1998, 2001) aga vastupidi – produktiivsete tuletiste (*ja*-tegijanimede, *mine*-teonimede, oleviku kesksõnade) leksikaliseerunud tähendustega. Kummagi arutlustele pole põhjust vastu vaielda, aga oluline lisaargument semantilisi vahekordi kirjeldava SM-grammatika olulisuse kohta on see, et produktiivsete tuletiste leksikaalsed tähendused realiseeruvad üldjuhul kategooriaalse tuletustähenduse raames ja kujutavad endast tuletustähenduse konkretiseerumist, semantiliste tunnuste lisandumist reeglipärasele tuletustähendusele, mis verbaalnoomenite puhul toimub võimalike argumentirollide piires. Ka leksikaliseerunud tuletise tähendus on alussõnaga motiveeritud ning seetõttu ei ole leksikaliseerunud tuletiste olemasolu vastuolus tuletussüsteemi semantiliste vahekordade reeglipärasusega ja võimalusega neid reegleid tuletusgrammatikas kirjeldada.

On tuletisi, mille leksikaalne tähendus langeb kokku tuletustähendusega (nt enamik *mine*-tuletisi tähistab tegevusprotsessi ja enamik *ja*-tuletisi tegijat kõige avaramas mõttes), ja on tuletisi, mille tähendus on

aspekti. Diskussioonid selle ümber, mil määral ja mis põhimõtetest lähtudes tuletisi sõnaraamatutes esitada, kestavad (vt Hohenhaus 2005).

konkreetsem. Näiteks *katma*-verbist tuletatud *kate* on üldise tuletustähendusega katmisvahend, *katik* ja *katus* spetsiifilise leksikaalse tähendusega tuletised, ent needki leksikaalsed tähendused mahuvad tuletustähenduse 'katmisvahend' raamidesse – kummagi puhul on alusverbi ja tuletise argumendivahekord sama, küll aga on lisandunud erinevat semantilist infot katmisobjekti ja -koha kohta. Produktiivse tuletuse korral ei välista tuletise kasutamine leksikaliseerunud tähenduses selle kasutamist regulaarses tuletustähenduses. Kuigi *ja*-tuletis võib kitsamas tähenduses märkida elukutset või tegevusvahendit, saab neid tekstis kasutada ka regulaarses tegevuse sooritaja tähenduses (*Kruikeerajaks hakkas isa, ema võttis masina ja läks tema juurde tolmuimejaks*). Leksikaliseerunud *juhatus* märgib juhtkonda, tegijate kollektiivi, aga see ei takista tuletise kasutamist ka regulaarses tegevusprotsessi tähenduses (*Juhatus on keeruline, ma viin teid ise kohale*). Tuletustähenduse ja leksikaalse tähenduse vahekorrad on eesti tuletussüsteemis süstemaatiliselt läbi analüüsimata.

Tuletisi moodustatakse grammatilistel, leksikaalsetel või stilistilistel põhjustel. Grammatiline põhjus kasutada tuletist tekib siis, kui lause struktuur nõuab teatud positsioonis teatud sõnaliiki (*Ülesanne on raske > Ülesande raskus teeb närviliseks; Ametnik võetakse tööle > Ametniku töölevõtmine on otsustatud; Poliitik väitleb osavalt > Poliitik on osav väitleja*). Leksikaalne põhjus on puhtsemantilisel keelevälisel tarbel põhinev nimetamisfunktsioon, vajadus kasutada kindla mõiste tähistamiseks motiveeritud keelemärki. Nii moodustatakse termineid (*erastama, turundus, seire, parkla, helkur*). Subjektiivne väljendustarve ja mõjutamisfunktsioon on juhutuletiste moodustamise ja kasutamise stilistiline põhjus (*missindus, rikkur, ärastama, ühikas*). Erinevalt grammatilisest sõnamoodustusest on terminite ja juhutuletiste moodustamisel seos tuletise moodustusmalli ja semantika vahel kaudsem – selline tuletis moodustatakse enamasti konkreetset leksikaalset tähendust silmas pidades ja selle motiveeritus, st seos tuletusmalli derivatiivse tähendusega, sõltub sõnalooja keeletajust ja tuletussüsteemi võimaluste tundmisest. Ehk siis Leonhard Lipka (1977) hüpostaatilisuse mõistest lähtudes toimub tähenduse valik juba tuletise moodustamise käigus, mitte aja jooksul nagu diakroonilise leksikaliseerumise korral. Keelekorraldajad ja terminoloogid peavad tuletiste tahtlikul moodustamisel oluliseks derivatiivset tausttähendust ja uutmoodustise sobivust keele tuletussüsteemiga (vt nt Erelt 2007: 178–186).

Kuna enamikul sufiksitel ei ole üht kindlat kategoriaalset tähendust, siis on eesti tuletised sageli mitmetähenduslikud ning tuletise kasutus-tähendus võib oleneda kontekstist. Näiteks võib sõna *kutse* tähistada kutsumist (*Presidendi kutse võib väliseestlased koju tuua*), kutsumisvahendit (*Postkastis oli kaunilt kujundatud kutse sugulase pulma*) või idiomatiseerunud tähenduses ametit (*Kursus andis elektriku kutse*). Sõna *käik* võib tähistada tegevusprotsessi (*sündmuste käik*), tegevuse üksikjuhtu (*käik rektori juurde*) või tegevuskohta (*maa-alune käik*). Kontekst võib mõjutada tuletiste tähendust ja kasutamist ka konstruktsiooni kaudu (vt nt Sahkai 2005).

Mis juhtub etteantud tähenduses moodustatud termini või juhutuleti-sega kasutuses, kui sõna levib algest kontekstist ühiskeelde, selle kohta põhjalikumaid uurimusi pole, kui mõnede paronüümide tõlgendus- ja kasutusraskustele viitavad kirjutised välja arvata. Samuti ei ole andmeid polüseemiliste tuletiste kasutuse ja tekstitähenduste kohta. Senistes tuletusuurimustes on materjali allikaks olnud peamiselt sõnaraamatud. Keelekorpuste kasutamine võimaldab saada täpsemaid teadmisi tuletiste tekstifunktsiooni ja tähenduste kohta ning avardada senist käsitlust. Siinses artiklis vaatlen lähemalt seoseid *nda*-liiteliste verbide ja nendega samatüveliste *nd*- ja *ndus*-noomenite vahel.

4. *ndus*- ja *nd*-noomenite tuletamine

Tänapäeva eesti keeles on umbes poolsada tuletiskolmikut, mille moodus-tavad *nda*-liitelised verbid ning nendega samatüvelised *ndus*- ja *nd*-noomenid (*pärandama – pärandus – pärand, laiendama – laiendus – laiend* jne). Nende moodustusvahekord ei ole kuigi selge. *nda*-liitelised verbid on enamikus liitsufiksilised, nominaalse juurtüvega *ne*-liitelistest verbidest produktiivse tuletusmalli järgi moodustatud, tähenduselt läbipaistvad *da*-kausatiivid (*suurenema > suurendama, laienema > laiendama* jne). Nende kõrval on *nda*-liidet kasutatud ka iseseisva denominaalse (*haljendama, kavandama, küljendama, jäljendama*) ja deverbaalse verbiliitena (*tõlgendama, teenindama, loendama, juhendama*), aga kumbki neist tuletusmallidest ei ole semantiliselt läbipaistev, st neil ei ole regulaarset tuletustähendust, kui kõrvale jätta väike rühm tõlkimist tähistavaid verbe (*eestindama, venendama, soomendama, lätindama* jts). *ne*- ja *nda*-liite-liste verbide moodustamine on olnud produktiivne läbi eesti keele ajaloo

tänapäevani välja. Läänemeresoome verbituletuse ajalugu uurinud Johanna Laakso järgi on neid nii vanimates eesti keele grammatikates, murretes kui ka Wiedemanni sõnaraamatus. ÕS-ist võib leida hulgaliselt ka niisuguseid *ne-* ja *nda-*verbe, mida Wiedemannis ei ole ja mille Mägiste on oma etümoloogilises sõnaraamatus märkinud neologismideks (Laakso 1990: 108–114).

Olenemata moodustusmallist on kõigist neist verbidest võimalik tulelada *us*-liitelisi substantiive (*suurendus, laiendus, tõlgendus, küljendus, teenindus* jne). *nda-*verbidest lähtuvaid *us*-tuletisi on juba Stahli sõnastikus (vt Kikas 2002), nende hulk on aja jooksul kasvanud ning kinnistunud on süstemaatilised tuletusmallid (vt Habicht 1995). Tuletiste kasutamine ei ole seotud nende esindatusega sõnaraamatutes – tuletusmall on keelepädevuse mõttes produktiivne (vrd nt ÕS-ist puuduvad *haljendus, harvendus, kuumendus, nõrgendus* jt).

Kõik *ndus*-lõpulisel noomenid ei ole siiski *us*-tuletised *nda*-liitelistest verbidest, nende hulgas on ka iseseisva *ndus*-liite abil moodustatud tuletisi. Deverbaalseid *ndus*-tuletisi on üksikuid (*rabandus, korjandus*), enamik tuletisi on denominaalsed substantiivid, mille derivatiivseks tähenduseks on väljendada tegevusala (*pangandus, rahandus, metsandus*). Seegi mall on produktiivne (vt nt Mund 2005: 25–32), kuigi mõned selle rühma tuletised on iseseisva leksikaliseerunud tähendusega (*kirjandus, varandus*). Kõik (*nd*)*us*-liitelised noomenid on läbipaistva tuletusstruktuuriga, kuid nende hulgas on homonüüme: ainult kontekst võimaldab aru saada, et järgmised näited on tegevusala tähistavad *ndus*-tuletised noomenitüvedest *hommikukava* ja *langevari*, mitte aga *us*-tuletised vastavatest *nda*-verbidest *kavandama* ja *varjundama* .

Seitse aastat saateid teinud Owe on mõistagi ebainimlikult varasel tunnil (kell kuus) algava hommikuk**avanduse** alal ülikogenud tegija („Tore on, mulle meeldib!”) ja näeb oma pidulikus pikas dressis välja kui rahvasportlane, kes tervisejooksu toel tööle saabunud.

Lennukiostu peamine eesmärk oli paremate treeningtingimuste loomine, et ka eestlased suudaksid lange**varjunduses** maailma paremikuga konkureerida.

Raskemini kirjeldatava moodustusmalliga on *nd*-tuletised. Liide *-nd* on kirjakeele vanemal perioodil olnud produktiivne modifitseeriva tähendusega denominaalse isikuliitena: Wiedemanni grammatika sõnatuletuspeatükis

on näiteks *emand, isand, soend* ja lisaks hulk murdemärgendiga tuletisi, mida tänapäeval enam ei tunta. See mall on isikuliitena tänapäeva keeles oma produktiivsuse kaotanud. Deverbaalsetest *nd*-tuletistest on Wiedemannil esindatud *kaevand* ja *pistand*, kusjuures Wiedemann märgib, et need on samatähenduslikud *ndus*-tuletistega (Wiedemann 1875: 176–177). *nd*-liite võttis uuesti kasutusele Johannes Voldemar Veski XX sajandi alguses erialasõnade moodustamiseks, luues kümneid konkreetse leksikaalse tähendusega neologisme. Need sõnad on fikseeritud Veski koostatud „Eesti õigekeelsuse-sõnaraamatus” (1925–1937) ja Asta Veski on esitanud need oma väitekirjas (1956) J. V. Veski sõnadena. Osa neist on tänapäevani kasutusel (*tõkend, järjend, tavand, lisand, loend, tõend* jt) ning neid on terminikomisjonides ka juurde tehtud (vt Erelt 2007: 178). Kuigi mingi hulk Veski loodud terminitest on levinud ühiskeelde, ei õnnestunud korpuselt leida ühtki uuemat või mitteterminoloogilise taustaga *nd*-tuletist, mistõttu ei saa pidada *nd*-tuletust tänapäeva keele substantiivimoodustuses produktiivseks. Mentaalne leksikon ja tuletuse võimalikkus on siiski teoreetiliselt nii problemaatiline ja diskuteeritav küsimus, et midagi kindlat siin väita oleks ennatlik (vrd Bauer 2001: 57–58).

Tuletusmorfoloogiliselt on kõik *nd*-tuletised analüüsitavad verbaalseks või nominaalseks juurtüveks ja substantiivisufiksiks *-nd*. Tuletustüvi on ühe- või kahesilbiline ja astmevahelduslike tüvede puhul nõrgas astmes. Semantilise tuletussuhte järgi on tegemist kahesuguste noomenitega. Osa neist on tuletatud substantiivist ja ka semantiliselt seotud juurtüvega (*tava* > *tavand, padi* > *padjand*). Enamik on aga moodustatud sellisest tüvest, millest on olemas ka *nda*-liiteline verb, ja need ei seostu semantiliselt juurtüvega, vaid *nda*-verbiga (vrd *tõsi* > *tõe/nd* ja *tõendama* > *tõend, lugema* > *loe/nd* ja *loendama* > *loend*). On teada, et kõiki *nd*-sõnu ei tuletanudki Veski juursõnadest, vaid osal juhtudel oli terminisaamisviisiks pöördtuletus, kus Veski võttis tuletatud verbitüve kasutusele substantiivina (vt Erelt 2007: 182). Kuna *nda*-liitelised verbid on sageli moodustatud nominaalsest juurtüvest, pole tuletusmall alati läbipaistev (kas *lisa* > *lisand, lisama* > *lisand* või *lisandama* > *lisand*, kas *kujundama* > *kujund* või *kuju* > *kujund, helindama* > *helind* või *heli* > *helind*). Omapäraselt tõlgendab *nd*-noomenite ja *nda*-verbide tuletussuhet Silvi Vare: nimetades oma analüüsi sünkrooniliseks, jätab ta samal ajal tähelepanuta sünkroonilise morfoloogilise seose juurtüve ja sufiksi vahel ning näeb *nd*-noomenite ja *nda*-verbide vahel konversioonivahekorda, pidades ÕS-i sõnasetustele

toetudes alussõnaks kord verbi (*laiendama* > *laiend*), kord substantiivi (*kavand* > *kavandama*) (vt Vare 2005: 49–50).

5. *ndus*-noomenite tähendus ja kasutus

Kuna tänapäeva keeles on produktiivse malli järgi moodustunud liit-sufiksiliste *ndus*-noomenite kõrval kasutusel ka hulk eesmärgipäraselt neologismidena moodustatud *nd*-lõpulisi verbaalnoomeneid, pakub huvi nende tähendusvahekord ja kasutamine: kas ja kuivõrd nende tähendus on diferentseerunud ja kas eristumises võib leida mingit süsteemi. Jättes kõrvale teadustekstid, on tänapäeva eesti kirjakeele korpuses (ajakirjandus ja ilukirjandus) näitematerjali ligi poolesaja samatüvelise *nd*- ja *ndus*-tuletispaari kasutamise kohta.⁶ Sõnaraamatutes on see arv mõnevõrra suurem, aga kõigi kohta korpuses näitelauseid ei leidunud. Analüüsiks on alguses valitud iga tuletise puhul 25 esimest lauset, vajaduse korral (oma keeletundele toetudes) olen Keeleveebist otsinud lisanäiteid. Kõik artikli näitelauseid on eesti kirjakeele korpusest, enamik ajakirjanduskeele, mõned näited ka ilukirjanduse allkorpusest.

Reegel *us*-tuletiste moodustamiseks *nda*-liitelistest verbidest on produktiivne ja nii morfoloogiliste kui ka täiendavate semantiliste piiranguteta: tuletised sisaldavad põhiosas samasugust semantilist informatsiooni kui tuletusaluseks olev sõna. Mitmetähenduslike *nda*-verbide *us*-tuletised seostuvad kõigi võimalike verbitähendustega ja üldjuhul säilitavad oma süntagmaatilise iseloomu, vrd

- (1a) Kuid põhjavee intensiivse eksploatatsiooni tulemusena (Tallinnas on üle 200 puurkaevu) on veeladestusse tekkinud ulatuslik **alandus** ehk depressioonilehter raadiusega 30 km või enamgi.
- (1b) Samuti kehtib Maksimarketi kliendikaardiga hotelli letihindade **alandus** 5–40%.
- (1c) Ja peale selle kõik need muud meelevaldsed ümberpaigutused, ülendused ja **alandused** ametiredelil.
- (1d) Kui lähen kesklinna sotsiaalosakonda, pean tundma sellist **alandust**, et ei tahagi rohkem sinna minna.

⁶ Materjali kättesaamise eest olen tänulik Heiki-Jaan Kaalepile, tema sõbraliku ja omakasupüüdmatu abita oleks ainestiku otsimine korpusest olnud liiga töömahukas.

- (2a) Hinna sisse ei käi põrandat**asandus** ja vana vaipkatte eemaldamine.
- (2b) .. ja jatkas siis pisut-pisut tempereeritud, aga kindlasti ebapiisavalt tempereeritud häälel – nii, et ma mõtlesin: ahaa, see pole ju otstarbest, vaid harjumusest tingitud häälet**asandus**.

us-noomenid võivad kaasata tuletusse lähtelause laiendeid, seostudes subjektiliste, objektiliste ja adverbiaalsete täienditega.

Juba Sumera „Laulud Eesti abielulüürikast” oli *mahlaka rahvaluule vaimukas helindus*.

Maad tasub üldjuhul kokku osta kas *kinnisvaraarenduseks suuremates linnades* või metsamaana.

Paraku kuulub talle mõisast vaid 10%, ülejäänud on peapärijast ja firmajuhist *vanema venna ning teiste müümist pooldavate sugulaste omanduses*.

Tegelikult kehtib Marko Mägi kirjeldatud suhtumine mitte ainult *Tallinna ja provintsi* või *Tallinna ja maailma vastanduses*, vaid ka Tallinnas endas.

us-tuletised on tähendusseose poolest kahetähenduslikud selles mõttes, et alussõnaks võib kausatiivse *nda*-verbi kõrval olla ka enesekohase tähendusega *ndu*-verb. Keelekorraldajad *ndu*-verbide kasutamist ei poolda, kui need on samatähenduslikud *nda*-kausatiivide alussõnaks olevate *ne*-verbidega (vrd *uuenema* ja *uuenduma*, *paksenema* ja *paksenduma*, vt Erelt 2007: 257–258). Keelepädevuse mõttes on intransitiivsete *ndu*-verbide moodustamine siiski produktiivne, millele viitab osa *us*-tuletiste tuletustähenduslik ja vormiline seos *ndu*-verbiga.

Enamikul puudel on oksa ja tüve või peenema ja jämedama oksa liitumiskohal **paksendus**, mida kutsutakse oksakraeks või oksaringiks.

Lisanduseks hauaarhitektuurile ümbritseb Kuningate oru külastajat kuumus, vaikus ning tühjus.

Esimest korda opereeriti 21. juulil sündinud Joosepi südant 7. augustil – eemaldati aordi **ahendus**.

Tuletustähenduse poolest on *us*-tuletised varieeruvad: kontekstist olenevalt võib neid tõlgendada *mine*-tuletistega samaväärsete abstraktsete protsessinimetustena (a-näited). *mine*-tuletistega võrreldes on neil aga tugevam substantiivne nimetamisfunktsioon (nad moodustavad objektilise

genitiiviga hõlpsamini liitsõnu ja esinevad ka vabamalt mitmuses) ja seetõttu saab neid resultatiivse tegevuse korral tõlgendada ka protsessi tulemuse väljendajatena (b-näited).

- (1a) Kas on ikka odavam, kui näiteks Tabasalus tuleb ehitada täiesti uus tehnoloogia- ja teevõrk, tegelda maastikukujundusega.
- (1b) Millegipärast ei näi see maitsetu kujundus kedagi segavat.
- (2a) Limonaadikontsentraatide puhul on sisalduste arvestamisel eeldatud lahjendust 1 osa kontsentraati 7 osa vee kohta.
- (2b) Praegu saadaval oleva salaalkoholi puhul on enamjaolt tegemist piirituse lahjendusega.
- (3a) Inimese eksistents seisneb ju tema kogemuste pidevas laienduses, uute olukordade, uute vahekordade järeleproovimises, ärakatsetamises, tundmaõppimises.
- (3b) Suurem osa ehitisest pidi mahtuma maa alla, et tulevikus rajatavatele laiendustele lennujaama ja muude teede tarvis ruumi jätta.
- (4a) Paljundus on tühiasi, maksab põhiliselt ju paber.
- (4b) Hiljem osutub see paljunduseks Pärnu Postimehe ulaleheküljest Perroon, mis Herilase ja Kranaadiga võrreldav on.

Kontekst võimaldab verbisemantika sobivuse korral tõlgendada tuletist ka vahendina.

Kui mobiiltelefon on tavatelefonile reeglina täienduseks, siis raadio-telefoni näol on tegemist traadita kõnetoruga.

Kõige ilmekamat tõendust meie vaimse lapsekingastumise kohta pakub tänavapilt.

Linnaametnikud ei võta edaspidi enam inimesi vastu, kõik kaebused, palvekirjad, läkitused, õiendused ja muud dokumendid tuleb neile saata interneti teel.

Soeng sellest eriti ei muutuks, kui peaksin tihendused ära võtma.

Paksenduseks natuke maisitärklis, maitseks soola ja lisanüanssideks .. midagi peab ka saladuseks jääma.

Tundub, et *us*-deverbaalide puhul võib (verbisemantikast tulenevaid piiranguid arvesse võttes) olla tegemist teatud tüüpi süstemaatilise polü-

seemiaga (vrd Langemets 2010), aga see teemavaldkond ja selle vahekord leksikaliseerumisega peavad jääma ootama süvemat analüüsi.

Konkreetsemat (materiaalset) tegevust väljendavate *nda*-verbide *us*-tuletised võivad leksikaliseeruda tegevuskoha tähenduses.

Eesti Põlevkivi koosneb kolmest karjäärist ja kuuest **kaevandusest**.

Sõda ja Nõukogude okupatsioon hävitas suure osa **asundusi**.

Visiiditasu 75 krooni võib küll ehmata, aga kui mõelda, et tunni eest autop**aranduses** maksame nurisemata 200 krooni, siis on meile auto tervishoid tähtsam kui enda oma.

Korpusest leiab näiteid ka sellise kasutuse kohta, mis näib viitavat mõne *us*-noomeni kalduvusele grammatiseeruda, st nad sarnanevad funktsiooni poolest kaassõnadega.

66 protsenti Surfi reklaami kiitnud inimestest väitis, et nad ei ostanud pesupulbrit reklaami **ajendusel**.

Nagu on ajakirjanduse **vahendusel** teatavaks saanud ..

Neljast *ajenduse* näitest kolm esines konstruktsioonis *millegi ajendusel*, 32-st analüüsitud *vahenduse* näitest 30 konstruktsioonis *millegi/kellegi vahendusel*.

Grammatiseerumisele viitab ka *us*-noomenite kasutamine püsiühendites või väljendverbisarnastes konstruktsioonides (püsiühendite ja konstruktsioonide iseloomustust vt Muischnek 2006, Sakhai 2005). Korpuses kordusid nt *rakendust leidma*, *rakendust otsima*, *rakendusel olema*; *ühendust võtma*, *ühendust saama*, *ühenduses olema*; *omandusse andma*, *omandusse kuuluma*, *omandusse minema*, *omandusse jääma*.

Kui idee ka paarikümnes vallas **rakendust** leiab, on algus tehtud.

Osa maainimesi peab otsima endale uut **rakendust**.

Arenenud maades on välja töötatud ja **rakendusel** suitsiidide ennetamise programmid.

Siseministerium võttis omakorda **ühendust** välisministeriumiga.

Valis mitu korda 112, kuid **ühendust** ei saanud.

Lewise firma peamajaga oleme olnud **ühenduses** neli aastat.

Nii nõutakse pühakodade andmist vene kiriku **omandusse**.

Leidub ka suhteliselt suuri era**omandusse** kuuluvaid maatükke pealinna magusates elurajoonides.

Kinnisvaraärirees Margus Fingi **omandusse** läinud hoonest välja tõstatud ettevõtte tegi eile politseile avalduse.

Oma senist eluruumi ei saa erastada riigi **omandusse** jääva eluruumi elanik/üürnik.

6. *nd*-noomenite tähendus ja kasutus

us-tuletistega võrreldes on *nd*-lõpulised verbaalnoomenid konkreetsema tähendusega ja nende semantika on kirevam. Enamik neist on küll säilitanud argumendisuhete *nda*-verbiga ja mõned on moodustanud liitsõnu objektilise genitiiviga (*teelaiend*, *värvilahjend*), aga nendega ei ole võimalik seostada subjektilist genitiivi ega adverbiaalseid laiendeid. Mitmetähenduslike alusverbide korral seostub tuletis vaid ühe verbitähendusega ja kui alusverbi kasutatakse nii materiaalses kui ka mentaalses tähenduses, siis seostub *nd*-noomen eranditult materiaalse tähendusega. Näiteks *alandama*-verbil on EKSS-i järgi viis tähendust (vrd ka *alandus*-näiteid eespool), aga *aland* on käibel üksnes liitsõnas *hinnaaland* hinnast maha arvatud summa tähenduses.

.. pluss mis tahes ebaharilik hinna**aland** või muu mahaarvatis harilikust konkurentsihinnast.

Tuletustähenduse järgi (tuletusaluse verbi argumendirolle silmas pidades) väljendab enamik *nd*-noomeneid samatüvelise *nda*-verbiga tähistatud tegevuse tulemust.

Külastele pakuti kuulamiseks Schuberti, Bachi ja Kuldar Sinki **helindeid**.

Advokaat pidi saama töötasu 125 000 dollarit igal juhul, sõltumata kohtu**lahendist**.

Ma ei tea küll, kes selle **omandi** tagastamise välja mõtles, aga see on keeranud eesti vanaemade vastu.

Harva möödub mõni nädal, mil autofirmad ei tooks välja suurseeriatoodetest mõneti atraktiivsemaid **teisendeid**, võttes nii leiva väikestelt möödukaid ümberehitusi harrastavatelt töökodadelt.

Ka kaks viimast osa olid tempoliselt silmapaistvalt aktiivsed, mis eriti finaalis võimaldas burlesksele plaanile lisada teatud konfliktseid tähendus**varjundeid**.

Müüt on teaduse **vastand**, müüt teeb pimedaks, teadus teeb nägijaks.

See on **lühend** ingliskeelsetest sõnadest Estonian Stage Production.

Mõlemad tikuvallmistajad väidavad, et nende tikud on vabad mürgistest **ühenditest**.

Tavalisem kui *us*-tuletiste puhul on *nd*-noomenite tähendusseos intransitiivse *ne*- (vormiliselt *ndu*-) verbiga.

Laserivälked .. laiendavad veresoonte **ahendeid**, lagundavad kasvajate väärkudesid jpm.

Sama käib ka inetute siniste soperdiste kohta, mis pole kübetki paremad kui sinikad või veenil**aiendid**, nagu on öelnud moekunstnik Antonio Berardi.

Tugevasti on vähenenud veel surmad psüühikahäiretesse ja kaasasündinud väär**arenditesse**.

Organismi väsimuse leevendamisele talvel võivad kaasa aidata **idandid** ja toidud nendest.

Kui lõpuks küüne peale **paksend** tekkis, läksin arsti juurde.

Rinna röntgenpildistuse abil on võimalik **tihendid** avastada mitu aastat varem, kui need muutuvad käega kombatavaks.

Mõnda tuletist kasutatakse mõlemas tähenduses (vrd *veenilaiend* ja *teelaiend*), mõnda üksnes intransitiivse verbi (*väärarend*), mõnda üksnes transitiivse verbi tuletisena (*lühend*), mõne puhul pole tuletise ühemõtteline tõlgendamine võimalik (*idand*). Kui *nda*-verb ei ole tuletatud mitte noomeni-, vaid verbitüvest, siis on *nd*-noomeni ja verbi semantiline seos niisama ähmane nagu juurverbi ja tuletatud verbi tähenduserinevus (nt *lisand* võib olla niisama hästi *lisama*- kui ka *lisandama*-verbiga tähistatud tegevuse tulemus).

Mainitud kolmele toiduainele lisaks võis salatist leida ka nõukogudeaja salatil**isandit** – hapukurki.

Aja jooksul võivad tähendused diferentseeruda, nt Wiedemannil sama-tähenduslikena esitatud *kaevama* ja *kaevandama* on nüüdseks saanud

kumbki oma tähenduse, samuti on eristunud *kaevand* ja *kaevandus*: *kaevand* seostub tähenduslikult *kaevama*-verbiga, *kaevandus* aga *kaevandama*-verbiga, vrd

Ajalehe Sakala teatel on Viljandi ordulinnuse varemete taga asuva Pähklimäe lagi praegu mitmeks nelinurkseks **kaevandiks** lahti võetud.

Eesti Põlevkivi koosneb kolmest karjäärist ja kuuest **kaevandusest**.

Nagu *kaevand* ja *kaevandus*, nii märgivad mõned muudki konkreetsete tegevusverbide *nd*-tuletised peale tegevuse tulemuse ka selle tegevuse või protsessi kohta.

Ja sel kahe kilomeetri laiusel liivakella **ahendil** asub veel ka vanalinn.

Seepärast olime õnnelikud, leides Siapa jõe kaldal, nelja päevateekonna kaugusel La Esmeraldast, ühe **asundi**.

Juht peab andma teed juhile, kes on jõudnud teekitsendile või selle juurde.

Ainuke algõppe „plats” (loe: tänav) asub endise Dünamo staadioni esisel tänava **laendil**.

Tuletise *majand* puhul lisandub kohatähendusele veel institutsioonitähendus (vrd ka liitsõnu *ühis-*, *rügi-*, *näidis-*, *metsamajand*).

Kui ta seitse aastat hiljem lahkus, tõi **majand** aastas üle miljoni rubla sisse.

Teine rühm *nd*-tuletisi tähistab *nda*-verbiga seostuvat tegevusvahendit.

Mängi tapmise **ajendiks** on politseinike versiooni kohaselt raha.

Nõukogude ajast on meil aga meeles, et Rahva Hääle juhtkiri oli ametlikuks **juhendiks** rahvale, näiteks, millal peame minema kartuleid võtma.

Samuti katab klaasikindlustus uute **tihendite** hinna, juhul kui mudelil on **tihendid**, mis tuleb uue klaasi paigaldamisel asendada.

Selgitavat **täiendit** – rahvusvahelise uue muusika festival – see nimetus vist enam ei vajagi.

Kapo ei leidnud **tõendeid**, mis seostanuks Männilit inimsusevastaste kuritegudega.

Lisaks maksuametile juba edastatud andmetele peab pank igale kliendile tema intresside kohta **õiendi** esitama.

Tähenduse konkretiseerumisel võib olla mitu astet, nii on *tõend* ja *juhend* üldise tõendava või juhendava info kõrval hakanud märkima ka esemelist (paber)dokumenti.

Kinnipeetud tulumaksu kohta tuleb emitendile ka **tõend** väljastada.

Suurem osa laserkaardikeppe on müügil üldse ilma pakendita, rääkimata eestikeelsetest kasutus**juhenditest** ning hoiatustest.

Tänavu aprillis kinnitati sotsiaalministri käskkirjaga ministeeriumi erialanõunike ameti**juhend**.

Osa tuletisi on tõlgendatavad nii tegevusvahendina (a-näited) kui ka tegevuse tulemusena (b-näited).

- (1a) Pärapi**kend** moodustub ühest või enamast võrgutükist, mis asuvad otse kitsas tähenduses noodapära ees.
- (1b) Uus suund on aga Lahe tänavalt Mihkli tänava **pikendile**.
- (2a) Sellest 40 protsenti annab tootmine – põhiliselt kile ja kile**pakendite** valmistamine.
- (2b) Ka turism, viimaste aastakümnete jooksul maailma kiireimini kasvav tööstusharu, on suunatav ja toodetav laiatarbekaup, mille **pakend** tänapäeval aina laieneb: kultuuriturism, arhitektuuriturism, punkriturism, viimane sõna on etno-ökoturism.
- (3a) Need Rilke luuleread on Mati Unt valinud näidendi „Vaimude tund Kadrioru lossis” pealkirja **laiendiks**.
- (3b) Plaani järgi tehakse bussidele taskukoht esimese sõiduraja **laiendina** ja autod ei pea peatustes enam bussi taga ootama.

Alati ei võimalda kontekst tähendust eristada, nt järgmise näite puhul pole selge, kas *nd*-tuletis tähistab lahjendavat või lahjendatud ainet.

Kuidas teha nii, et **lahjend** oleks vähem mürgine.

Samamoodi nagu *us*-tuletiste tähendus on ka mõne *nd*-noomeni tähendus grammatiseerumas: kas kaassõnastumas (*ajendil*) või püsiühendis väljend-verbistumas (*omandisse andma, omandisse minema, omandis olema*).

Börsil opereeritakse avaliku info ja emotsioonide **ajendil**.

Riigi poolt tasuta **omandisse** antud kinnisasja võib võõrandada üksnes avalikul enampakkumisel.

Märksa olulisem tundub talle siiski rääkida muusikute maja tulevikust, sinna tehtud investeeringutest, mis kõik Väravatorni era**omandisse** minekuga kaotsi läheksid.

Ma ei usu, et peaksime eeskju võtma Prantsusmaast või Soomest, kus sellised keskused on munitsipaal**omandis**.

Püsiühendis käibiva sõna *omand* abstraktne tähendus on keelekorraldajate vastuargumentidest hoolimata (vt Erelt 2007: 100 ja seal viidatud kirjandus) iseseisvunud ja kasutusel ka väljaspool püsiühendit, alguses õiguskeeles, kuid levinud sealt ka muudesse tekstidesse, nagu osutavad arvukad ajakirjandusnäited. Juhtum on erandlik selle poolest, et sõna-moodustusteooria kohaselt kujutab tuletise leksikaliseerumine endast tähenduse konkretiseerumist, *omandi* puhul aga on tegemist algse konkreetse tähenduse abstraherumisega.

Elmisele infole lisandub veel teave eluaseme **omandi** kohta: kes millise protsendiga omanik on.

Kaheksakümmend aastat tagasi kirjutatud artikkel kutsus leiboriste üles kehtestama tootmisvahendite ühis**omandit**.

Mõne *nd*-tuletise tähendus on vastuolus samatüvelise *nda*-verbi ÕS-is normitud tähendusega. Keelekorraldus teeb vahet verbidel *loetlema* 'nime-tades üles lugema' ja *loendama* 'arvuliselt kokku lugema', samuti verbidel *sisendama* 'sugereerima' ja *sisestama* 'sisse viima või panema'. Ühiskeeles ei ole see vahetegemine ilmselt oluline, sest *nd*-tuletised *loend* ja *sisend* ei seostuks selle eristuse järgi semantiliselt mitte verbidega *loendama* ja *sisendama*, vaid verbidega *loetlema* ja *sisestama*.

Bukaresti põhjapoolses eeslinnas asuvas Ceausescu villas on personal koostanud **loendi** tuhandetest isiklikest asjadest, mis kuulusid Ceausescude perekonnale.

Nagu küberneetilisele mustale kastile kombeks, saame meie asjast aimu ainult **sisendite** ja väljundite kaudu.

Kuna *nd*-tuletisi on moodustatud nii verbaalsest kui ka nominaalsest tüvest, võivad kaks tuletismalli ristuda. Näiteks järgmised tuletised ei ole

semantiliselt seotud samatüveliste *nda*-verbidega, vaid on tõlgendatavad denominaalsete *nd*-tuletistena.

Ta vajutab kannudele tulise rauaga **jäljendeid**.

1952. aastast alates tudengeid teeninud ümmarguste kriuksuva **liigendiga** taburettide asemel on nüüd 225 pehmet klapptooli.

Nälgijad on teki all ja täpselt sellises **asendis**, nagu ma tean neid pressis avaldatud fotodelt.

See tõstis loo hoopis teisele **tasandile**.

On ka selliseid *nd*-noomeneid, mis mõnes kontekstis on säilitanud argumentisuhete *nda*-verbidega (a-näited), mõnes teises kontekstis on sellist seost aga raskem tuvastada (b-näited ja c).

- (1a) Järgmised kvaliteedid, mis iseloomustavad kõiki Ester Mägi teoseid, on veenev **kujundite** (= teost kujundavate vahendite – *RK*) dramaturgia ja vormi terviklikkus.
- (1b) Eestis elava venelase **kujund** (= kuju – *RK*) hakkab inimeste tavateadvuses mitmekesisutama: see pole enam (ainult) punase lipuga protestiv pensionär, vaid ka näiteks tänavune Miss Estonia või Noisy Nation või anekdoodid uusvenelastest.
- (2a) Freudistlike sümbolite arsenalist võttis ta huulepulga, fallilise objekti, mille muutis peamiseks suhtlus**vahendiks** (= suhtlemise vahendaja – *RK*) meestega lävimisel.
- (2b) Mustkunstnik keeldus oma töö**vahendeid** (= tööriistu – *RK*) müümast.
- (2c) Eesti keele kaasajastamine ning hoidmine kiirelt muutuva maailma tasemel on riiklik ülesanne, milleks riik peab vajalikud **vahendid** (= raha – *RK*) ka eraldama.

Kuna *nd*-noomenid võivad tähistada nii tegevuse tulemust kui ka vahendit, raskendab analüüsi vormihomonüümia samadest alusverbidest moodustatud *i*-liiteliste vahendinimetustega. Mõlema sufiksi tuletised on tehismoodustised ja seetõttu ei ole keelekasutajal võimalik toetuda oma keelepädevusele, otsustamaks, kas nominatiiv on *muund* või *muundi*, *pikend* või *pikendi*, *lahjend* või *lahjendi* jne (vt lisanäiteid Erelt 2007: 245). Mõlemad on võimalikud, aga sõnaraamatust tuleb sõnahaaval järele vaadata, millistest *nda*-verbidest on terminoloogid fikseerinud *i*-liitelise

vahendinimetuse, millistest *nd*-lõpulise, pealegi ei selgu kontekstist alati, kas tegemist on tulemuse või vahendiga.

Äärmusliku näitena on ühe statiini (kolesterooli **alandi**) hinnavahe 500 krooni retseptilt.

Näiteks toodab Velsicoli bensoehappetehas Kohtla-Järvel värvilahjendeid, mille puhul on väga oluline teada, kui mürgised need on.

Juhtimissüsteemid vahetatakse välja koostöös Tallinna tehnikatilikooli teadlastega, **muundi** osad tarnib Semikron.

Sama kehtib ka **pikendite** kohta, mis pealegi ei loo piisavalt jäika ühendust olemasoleva ja juurdesoetatu vahel.

Veemõõtja paigaldamisele kuluva raha hulk sõltub korteri veesisendite arvust.

7. Kokkuvõte ja järeldused

Nagu analüüsist järeldub, võivad nii *ndus*- kui ka *nd*-liitelised verbaalnoomenid tähistada tegevuse tulemust ja vahendit. *us*-tuletiste tulemuse- ja vahenditähendus on abstraktse protsessitähenduse loomuliku leksikaliiserumise tagajärg (või süstemaatiline polüseemia) ning sellist kasutust võib pidada seotuks keelepädevusega. *nd*-tuletised on tehismoodustised, mille tuletustähendus kattub verbaalnoomenite tuletusmallide süntaktilis-semantiliste piirangute tõttu samadest alusverbidest moodustatud *us*-noomenite tuletustähendusega. Tuletisi eristab põhiliselt konkreetseuse aste: *nd*-tuletised on kasutusele võetud, eristamaks konkreetsemat tulemust või vahendit abstraktse tausttähendusega *us*-tuletistest. Tundub, et see terminoloogiline diferentseerimine on ühiskeeles omaks võetud vaid kohati.

Kõige selgem on tähenduserinevus juhtudel, kus *nd*-tuletise sünnitähendus ei ole otseses seoses tuletusaluse *nda*-verbi tähendusega (*asendus* ja *asendus*, *loend* ja *loendus*, *sisend* ja *sisendus*, *helind* ja *helindus*, *vahend* ja *vahendus*, *tasand* ja *tasandus*, *liigend* ja *liigendus* jt). Osa *nd*-tuletisi on ühiskeeles rohkem kodunenud ja võinud aja jooksul tõrjuda või takistada *us*-tuletiste konkretiseerumist (*kavand* ja *kavandus*, *kujund* ja *kujundus*, *majand* ja *majandus*, *juhend* ja *juhendus* jt). Siiski on näiteid ligi paarikümne tuletispaari kohta (seega peaaegu pooled analüüsitud tuletistest), kus *nd*-tuletis ei ole suutnud ühiskeelest välja tõrjuda *us*-tuletise kasutamist

konkreetses leksikaliseerunud tähenduses ning kus selget tähendusvahet *nd-* ja *ndus*-noomenite kasutuses ei ole.

Seepärast olime õnnelikud, leides Siapa jõe kaldal, nelja päevateekonna kaugusel La Esmeraldast, ühe **asundi**.

Jõelähtme vallavanema Taimi Saarmaa sõnul hakkas see fantastiline **asundus** tekkima kaheksakümnendatel, kui ametiühingud jagasid inimestele nn köögiviljamaad.

Laserivälked .. laiendavad veresoonte **ahendeid**, lagundavad kasvajate väärkudesid.

Esimest korda opereeriti 21. juulil sündinud Joosepi südant 7. augustil – eemaldati aordi **ahendus**.

Börsil opereeritakse avaliku info ja emotsioonide **ajendil**.

66 protsenti Surfi reklaami kiitnud inimestest väitis, et nad ei ostanud pesupulbrit reklaami **ajendusel**.

Strateegiliste punktide kohal talla all peaksid sokkidel olema **paksendid**, mis kõndimisel jalatalda masseerivad.

„Kella kahe” ja „kella kümne” juures – sealt hoiab normaalne juht roolist kinni – on väikesed **paksendused**.

Uus suund on aga Lahe tänavalt Mihkli tänava **pikendile**.

Teisipäeval Tallinnas avatud Tammsaare tee **pikendus** on olnud viimase perioodi olulisim rahvusehitus.

Harjumäele ehitatakse kolm rahvuslikku väravat, .. väravad ise esitavad aga **teisendit** Tõnis Vindi Vabadusmonumendi ideest.

Maailmas liiguvad retseptid ringi – midagi sealt ära võttes või juurde pannes tekivadki **teisendused**.

See on **lühend** ingliskeelsetest sõnadest Estonian Stage Production.

Hüpertekstis (edaspidi kasutame **lühendust** HTS) tarvitamine on ime-
lihtne.

Brandt hakkas kantsleriks saades nägema idapoliitikas läänepoliitika **täiendit** ja suunas selle demokraatia plahvatuslikule edasiarendamisele.

Kuna reservteenindus puudutas haritlasi, kes on parim **täiendus** lünklikule allohvitserkonnale.

Ebasündsate **väljendite** keeld tekitas avalikkuses poleemikat alles nüüd, kuid samasisuline säte oli ka kolm aastat tagasi vastu võetud Sindi linna ühiselu eeskirjades, kus lisaks ebasündsatele **väljendustele** olid keelatud ka ..

.. kuid suurt kultuurilise **pärandi** hoidmise vaimustust ühiskonnas ei ole.

Rektor kinnitab, et ülikool teeb küll kõik temast sõltuva, et Lotmani **pärand** siia jääks.

Kuid setukesed on omal maal siiski alles ja mõistavad oma kallist esivanemate **pärandust** alal hoida ja hinnas pidada.

Omaste hinnangul ei olnud Mürsepa **pärandus** ilmatu suur – maja, väike hoiauarve ja mitte just kõige uuem auto.

Tõsi küll, seda maja ei pakutud mitte ametipinnaks, vaid isiklikuks **omandiks**.

Hoone ei olnud tegelikult Mehise ega ka päriselt Ennu **omandus**.

Eriti segane on *omandi* ja *omanduse* vahekord: kumbagi tuletist kasutatakse nii konkreetse (omandatud vara) tähenduses kui ka abstraktses haldamisõiguse tähenduses, ka moodustavad nad ühesuguseid konstruktsioone (*omandusse andma/minema/kuuluma*; *omandisse andma/minema/kuuluma*; *omanduses/omandis olema*).

J. V. Veski taotlus, et eesti keeles hakataks süstemaatiliselt vahet tegema protsessi konkreetse ja abstraktse tulemuse ning vahendi vahel, on *nd*-tuletiste puhul osutunud niisama tagajärjetuks nagu üritus vastandada nn *tus*- ja *tis*-noomeneid: osa pakutud termineid on oskuskeeles juurdunud ja levinud teadusühiskonnale omaselt ajakirjanduse vahendusel ka muudesse tekstidesse, ühiskeeles pole aga diferentseerumine osutunud vajalikuks. *nd*-tuletus ei ole muutunud produktiivseks ja keel paistab endiselt väga hästi toime tulevat *us*-tuletiste polüseemiaga.

Siinne analüüs kinnitab artikli teooriaosas esitatud väiteid tuletuse produktiivsuse ja diakroonilise leksikaliseerumise kohta. Produktiivsus on seotud keelepädevusega ja keele loomulike tuletusmallidega ning produktiivsete mallide alusel moodustatud tuletised võivad kasutuses leksikaliseeruda, olenemata samatähenduslike vastete olemasolust. Morfoloogilisest läbipaistvusest ei piisa, et tuletusmall muutuks produktiivseks; sõnatuletust juhivad ka keelesisesed semantilised reeglid. Keele arendamine ja uuendamine on tulemuslikum, kui lähtuda mitte üksnes olemasolevatest vormi-

listest, vaid ka semantilistest mallidest. Selle tõenduseks sobivad näiteks Johannes Aaviku soovitused adjektiivitüveliste abstraktsete *us*-noomenite või enesekohase/passiivse tähendusega *u*-verbide laiema kasutuse kohta. Olemasolevate üksiksõnade analoogial võib moodustada uusi samasuguse morfoloogilise struktuuriga sõnu, nagu Veski tegi *nd*-tuletisi, aga kui liitel pole keelesüsteemis selget kategoriaalset tähendust või kui seda teadlikult muudetakse, siis ei taju keelekasutaja seda grammatilise SM-reeglina. Terminoloogias võivad tehistuletised olla mõnikord põhjendatud, ühiskeeles aga juurduvad ja levivad nad regulaartuletistest halvemini, juhulikumalt ja ükskhaaval.

Kirjandus

- Aronoff, Mark 1976.** Word-Formation in Generative Grammar. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Bauer, Laurie 1998.** When is a sequence of two nouns a compound in English? – English Language and Linguistics 2, 65–86.
- Bauer, Laurie 2001.** Morphological Productivity. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bauer, Laurie 2005.** Productivity: Theories. – Handbook of Word-Formation. Ed. by Pavol Štekauer, Rochelle Lieber. (= Studies in Natural Language and Linguistic Theory 64.) [Dordrecht]: Springer, 315–334. doi:10.1007/1-4020-3596-9_13
- Chomsky, Noam 1970.** Remarks on nominalization. – Readings in English Transformational Grammar. Eds. Roderick A. Jacobs, Peter S. Rosenbaud. Waltham, Mass.: Ginn, 184–221.
- Erelt, Tiiu 2007.** Terminõpetus. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Fillmore, Charles 1968.** The case for case. – Universals in Linguistic Theory. Ed. by Emmo Bach, Robert T. Harms. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1–88.
- Habicht, Külli 1995.** *us*-liiteliste abstraktnimisõnade areng eesti kirjakeeles. Magistritöö. Tartu. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti keele õppetoolis.
- Hohenhaus, Peter 2005.** Lexicalization and institutionalization. – Handbook of Word-Formation. Ed. by Pavol Štekauer, Rochelle Lieber. (= Studies in Natural Language and Linguistic Theory 64.) [Dordrecht]: Springer, 353–374. doi:10.1007/1-4020-3596-9_15
- Kasik, Reet 1975.** Verbide ja verbaalsubstantiivide tuletusvahekorrad tänapäeva eesti keeles. – Keele modelleerimise probleeme 5. (= Tartu Riikliku Ülikooli toimetised 363.) Tartu, 3–162.

- Kasik, Reet 2010.** Eesti keele sõnatuletus. Kolmas, parandatud trükk. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kastovsky, Dieter 1986.** The problem of productivity on word formation. – *Linguistics* 24, 585–600. doi:10.1515/ling.1986.24.3.585.
- Kerge, Krista 1996.** The Estonian agent nouns: grammar versus lexicon. – *Sprachtypologie und Universalienforschung (STUF)* 49, 3. Berlin, 286–294.
- Kerge, Krista 1998.** Vormimoodustus, sõnamoodustus, leksikon. Oleviku kesk-sõna võrdluse all. Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikooli Kirjastus.
- Kerge, Krista 2001.** Action nouns on *-mine* in Estonian grammar and lexicon. – *Nordic and Baltic Morphology: Papers from a NorFA Course*, Tartu. June 2000. Eds. Jussi Niemi, Janne Heikkinen. (= *Studies in Languages* 36.) Joensuu: University of Joensuu, Faculty of Humanities, 34–45.
- Kikas, Kristel 2002.** Mida sisaldab Heinrich Stahli *Vocabula?* (= Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 21.) Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Laakso, Johanna 1990.** Translatiivinen verbinjohdin NE itämerensuomalaisissa kielissä. (= *Suomalais-ugrilaisen seuran toimituksia* 204.) Helsinki: Suomalais-ugrilainen seura.
- Langemets, Margit 2010.** Nimisõna süstemaatiline polüseemia eesti keeles ja selle esitus eesti keelevaras. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Levin, Beth, Malka Rappaport 1988.** Non-event er-nominals: a probe into argument structure. – *Linguistics* 26, 1067–1083. doi: 10.1515/ling.1988.26.6.1067
- Lieber, Rochelle 2004.** *Morphology and Lexical Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lipka, Leonhard 1977.** Lexikalisierung, Idiomatisierung und Hypostatisierung als Probleme einer synchronen Wortbildungslehre. – *Perspektiven der Wortbildungsforschung. Beiträge zum Wuppertaler Wortbildungskolloquium vom 9.–10. Juli 1976. Anlässlich des 70. Geburtstages von Hans Marchand am 1. Oktober 1977*. Eds. Herbert E. Brekle, Dieter Kastovsky. Bonn: Bouvier, 155–163.
- Muischnek, Kadri 2006.** Verbi ja noomeni püsiühendid eesti keeles. (= *Dissertationes philologiae estonicae Universitatis Tartuensis* 17.) Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Mund, Argo 2005.** *ndus*-liide eesti keeles ehk *peksandusest* ja *pärandusest e-postinduse* ja *perearstinduseni*. – *Oma Keel* 1, 21–32.
- Sahkai, Heete 2005.** Teonimi perifrastilises verbivormis. – *Keel ja Kirjandus* 10, 790–807.
- Scalise, Sergio, Emiliano Guevara 2005.** The lexicalist approach to word-formation and the notion of the lexicon. – *Handbook of Word-Formation*. Ed. by Pavol Štekauer, Rochelle Lieber. (= *Studies in Natural Language*

and Linguistic Theory 64.) [Dordrecht]: Springer, 147–188. http://dx.doi.org/10.1007/1-4020-3596-9_7.

- Schultink, Henk 1961.** Produktiviteit als morfologisch fenomeen. – Forum der Letteren 2, 110–125.
- Spencer, Andrew 2005.** Word-formation and syntax. – Handbook of Word-Formation. Ed. by Pavol Štekauer, Rochelle Lieber. (= Studies in Natural Language and Linguistic Theory 64.) [Dordrecht]: Springer, 73–98. doi:10.1007/1-4020-3596-9_4.
- Štekauer, Pavol 2000.** English Word Formation: A History of Research (1960–1995). Tübingen: Gunter Narr.
- Zimmer, Karl Ernst 1964.** Affixal negation in English and other languages: An investigation of restricted productivity. Supplement to Word 20, 2.
- Vare, Silvi 1981.** Nimisõnaliited tänapäeva eesti kirjakeeles. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Valgus.
- Vare, Silvi 1984.** Omadussõnaliited eesti kirjakeeles. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Valgus.
- Vare, Silvi 1993.** Tuletusliitest uue nurga alt. – Keel ja Kirjandus 8, 530–536.
- Vare, Silvi 2005.** Eesti keele verbimoodustus: desubstantiivne konversioon. – Emakeele Seltsi aastaraamat 50 (2004). Peatoim. Mati Ereht, tegevtoim. Maria-Maren Sepper. Tallinn, 39–67.
- Veski, Asta 1956.** J. V. Veski eesti kirjakeele oskussõnavara arendajana. Kandidaadiväitekiri. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti keele õppetoolis.
- Wiedemann, Ferdinand Johann 1875.** Grammatik der ehstnischen Sprache, zunächst wie sie in Mittelehstland gesprochen wird, mit Berücksichtigung der anderen Dialekte. St.-Petersbourg.

Word formation between lexicon and grammar: verbal nouns with *-nd* and *-ndus* affixes

Reet Kasik

The article analyses the meanings and use of nouns with the affixes *-us* ja *-nd* on the basis of verbs with *-nda* affixes. The data comes from the Corpus of Written Estonian (media + fiction), and the analysis proceeds from the theoretical concepts of productivity and lexicalization of derivation. Formation of *-us* derivatives from verbs with *-nda* affixes is a productive mechanism in the Estonian language; *-nd* derivatives were created as specialized terms in the 1920s and the 1930s, and about fifty of them have thus far spread into the common language. The semantics of verbal nouns with *-ndus* and *-nd* endings are similar, referring to the result of a process or an instrument expressed by the base verb. *-us* derivatives formed in the productive pattern have an abstract meaning, but the semantics of the derivatives might have undergone specialization during lexicalization, and many *-us* derivatives have multiple meanings. The objective of forming *-nd* derivatives was to decrease the polysemy of *-us* derivatives and adopt a formation pattern for marking a specific result or instrument of an activity. The article provides an overview of the success of this systematic differentiation. The pattern of forming *-nd* derivatives has not become productive. The meanings of some *-us* and *-nd* derivatives with the same root have become quite different, whereas other *-nd* derivatives are used along with *-us* derivatives and have not decreased the polysemy of *-us* derivatives. The reasons for the latter are also discussed in the article.

Keywords: word-formation rules, productivity, lexicalization, term formation, polysemy of derivatives

Reet Kasik
eesti ja üldkeeleteaduse instituut
Tartu Ülikool
Ülikooli 18
50090 Tartu
reet.kasik@ut.ee